

VLASTIMIL KOČVARA: OZNAČENÍ „OSTRAVSKÝ CHACHAR“ MI NEVADÍ, LICHOTÍ MI TO

Vlastimil Kočvara, který v únoru oslavil 85. narozeniny, toho pro naši zemi a hlavně pro Slezsko udělal v životě opravdu hodně. Vyučený soustružník, ale i vystudovaný strojní inženýr, uznávaný esperantista i numismatik, člen Matice slezské, publicista, turistický značkař, tím vším v životě byl. Ani v seniorském věku ale nezahálí a je stále aktivní v mnoha směrech. Svůj pestrý život nám nastínil v následujícím vyprávění.

Ohlédnutí

Když člověk na stará kolena začíná počítat své životní zisky či prohry, neubrání se nostalgii a leckde se uchýlí k mytizaci minulosti. Při zpětném ohlédnutí hledá příčiny, které jeho cestu usměrňovaly, ať už to jsou různé události většího rozsahu či věci zcela nevýznamné či ať jde o osoby, které ho tak či onak ovlivnily. Tak i já se ohlížím za většinu svého života a stále více se přesvědčuji, že pro mě byly nejrozhodnější události spojeny s rokem 1948, ovšem, mimo rok mého narození, což se stalo v roce 1936. Pochopitelně, bez něj by vše ostatní nebylo.

Dětství a osudný rok

V tom převratném osmačtyřicátém roce, kdy se již určitou dobu k moci drali komunisté, aby v něm definitivně zvítězili, se běh mého života významně nalomil. Ne že bych stál v pokrokových dělnických řadách, na to jsem byl příliš mladý a politika mě nezajímala, ale na únoro-vém puči jsem spolu s mými spolužáky vydělal jednu hodinu, o kterou nás při vyhlášené generální stávce pustili dřív ze školy. Do tohoto roku jsem žil životem vesnického kluka, řádně jsem chodil do pětileté školačky v Bartovicích, kde jsem byl s mým celoživotním kamarádem Vencou, s nímž jsem sdílel společnou lavici proti vůli nejen rodičů, ale hlavně učitelů, kteří se nás marně a neúspěšně snažili oddělit. Venca mě na stáří předešel, už desítku let nežije. Po vyučování jsme museli pomáhat rodičům na nevelkém pronajatém poli a často spolu s nimi i vy-pomáhat sousedům, což naší rodině občas vyneslo nějaké naturálie. Ale zbylo nám ještě dost času na potulky po lese Důlnáku, u kterého jsme bydleli, cvičili jsme v místním Sokole, „chodili“ do skauta a jako pilní čtenáři časopisu Vpřed jsme založili Foglarův čtenářský klub. V zimě jsme na starých kolumbkách bruslili na Staré řece, což byl slepý meandr Lučiny, vzniklý po její regulaci. Na letní koupání to nebylo, voda byla špinavá, zapáchající a plná křovin, ale ryby a také žáby se tam chytaly bezvadně.

O mé rodině

Naše rodina patřila mezi chudé, otec měl nemanželský původ a jako chlapec byl pohůnkem u sedláka a nestačil absolvovat ani základní školní docházku. Už jako mladý nastoupil na šachtu, začal jako vozač a skončil po více jak třiceti letech jako havíř. Byl ale velmi hodný, měl

i umělecké ambice, protože účinkoval jako ochotník a rád zpíval, zejména kuplety, což maminka neměla ráda. Mě ani bratra nikdy neuhodil, a když už bylo nutno, tak trestným komandem byla maminka. Otec jen mírně kouřil, nikdy jsem ho neviděl opilého a to ani v době, kdy už jsme bydleli v hornické kolonii, kde se to opilci jen hemžilo. Maminka byla v domácnosti, ale když už to šlo s Velkoněmeckou říší z kopce, musela chodit „na panské“ k místnímu statkáři Strnadlovi. A protože i jindy potřebovala mít volnější chvíli, svěřila mě mému o sedm let staršímu bratrovi, který do značné míry usměrnil můj život. Ten z toho moc nadšený nebyl, a tak mě velmi rychle naučil číst a počítat, aby měl více času na své zájmy. Díky jemu jsem se stal vášnivým čtenářem. Nejraději jsem měl knížky Ondřeje Sekory a to mi ve škole vyneslo příležitostné přízvisko „brouk Pytlík“. Moje výchova v dětství tedy ležela hlavně na bratrovi, rodiče nám dávali velkou míru svobody. Maminka nám jen vtlokala do hlavy svou morální zásadu prosté venkovské ženy: Nikdy nekradte, nikomu nelžete a každého slušně zdravte. Na školu v Bartovicích a její učitele vzpomínám rád, méně už pana faráře, který nás učil náboženství. Byl ze Šenova, kam naše obec patřila, protože Bartovice kostel neměly. Protože jsme s Vencou byli možná až příliš živí a při mši jsme ledacos vyváděli, což panu faráři neušlo, tak jsme to pak ve škole od něj pěkně „slízli“. V páté třídě nás učil pan učitel Moškoř a musím dodat, že když jsme ho asi po padesáti letech při nějaké výroční slávě školy spolu s Vencou potkali, okamžitě zareagoval výkřikem „Sebera a Kočvara, povedená dvojka, ještě spolu sedíte?“ Nevím, jak to myslel, ale potěšilo nás,

Děti z rodného domu v Bartovicích. Druhý zleva můj kamarád Venca, čtvrtý já. 1943.

že na nás nikdy nezapomněl, stejně jako my na něho. Jeho zásluhou ale také bylo, že přesvědčil rodiče, aby mě poslali na gymnázium do Ostravy, což se také stalo. Z premianta na obecné škole jsem se stal sotva průměrným gymnazistou. Ale v primě byl dějepis věnovaný antice a ta mě díky našemu profesorovi tak zaujala, že můj obdiv k historii, zejména k Řekům, trvá dodnes.

1948 u nás doma

Vracím se však k onomu přelomovému roku. Už delší dobu se po Bartovicích šušalo, že se bude pokračovat ve stavbě nového závodu, zahájené již za války a že za obět' gigantickému podniku, pozdější Nové hutě, padne i část naší obce. Otec tedy musel hledat nový byt, což vyřešil jeho zaměstnavatel přidělením závodního bytu v hornické kolonii na Kamenci ve Slezské Ostravě. Tím jsem se stal z vesnického kluka synkem z kolonie a zůstal jsem jim až do skončení vysoké školy. Přestěhovali jsme se na jaře roku čtyřicet osm. Byt nebyl větší než ten dřívější, nevelká kuchyň a o trochu větší ložnice. K částečnému bydlení sloužila i předsíň společná s další rodinou. Vymoženosti byl pro nás záchod, nebyl sice splachovací, ale byl hned u předsíně, ne jako v Bartovicích kadibudka až za všemi chlívkami nad hnojštěm, takže jeho potřebná návštěva byla určitým dobrodružstvím, zejména v zimě, kdy bývalo sněhu po kolena a sedací deska byla totálně promrzlá. Dnes už ani nevím, jak jsme v tom novém bytě žili. Nejen naše čtyřčlenná rodina, ale často u nás pobýval bratranec Luboš, který pracoval v Ostravě jako instalatér a také u nás přespávala dcera vzdálené matčiny příbuzné, která studovala při zaměstnání, a večer jí domů nic nejelo. Ale vešli jsme se do bytu všichni. A ve stejné době jsem změnil i školu. Podle návrhu tehdejšího ministra školství Nejedlého rozhodla dělnická vláda o školské reformě, která zrušila gymnázia, takže jsem již nepostoupil do sekundy gymnázia, nýbrž jsem odešel na dřívější měšťanskou školu, jejíž název se změnil na školu střední. Dnes již ale nestojí, škoda!

Život na předměstí

Život v kolonii byl jiný než na vesnici. Bydleli jsme sice ve městě, ale úplně městský život to nebyl. Malé domky, kolem zahrádky, sousedi, také havířské vdovy – to vše trochu připomínalo vesnici bez velkého vlivu velkoměsta. Naopak kultura a městské vymoženosti byly na dosah, škola za rohem, sportoviště blízko. Byla to Stará střelnice, kde sídlil Sokol Trojice, dnešní Baník. Bazaly, někdejší lom, kde je dnes fotbalový stadion, byl vedle kolonie a tam jsme mohli bez omezení provádět svá alotria, také zřícenina slezskoostravského hradu, nám sloužil k „barabování“. A my, děcka z kolonií, jsme toho všeho využívali. Kromě zábavy jsme se věnovali i „vzdělávání“, protože děvčata z kolonie byla vstřícná a nám se tak dostávalo základů tehdy neexistující sexuální výchovy ve škole. Byly to krásné roky, které se mi

Zahájení výstavy k 70. výročí Opauské pobočky České numismatické společnosti s předsedou pobočky. 28. 11. 2018

často ve vzpomínkách vracejí, zejména když mi někdo řekne, že jsem „ostravský chachar“. Asi ano, nevadí mi to, spíše mi to lichotí.

Z gymnazisty učněm

Učení mi šlo snadno, ale o další škole se doma neuvažovalo. Tak jsem nastoupil do učení na soustružníka v Dolnobenešovské armaturce, učňovská škola byla v Hlučíně. Po roce učení jsem byl spolu s dalšími několika spolužáky byl vyslán na studium střední školy do Opavy, protože se podle socialistických zásad začala utvářela dělnická inteligence. Původně jsem se měl po maturitě pak vrátit do mateřského závodu, ale vysokoškolské studium a následná „umístěnka“ to zařídila jinak – vrátil jsem se do Opavy. Mateřský závod mi ještě umožnil absolvovat závěrečné učňovské zkoušky, což se v budoucnu ukázalo jako velká výhoda. Byl jsem z dělnické rodiny, původní povolání dělník, nyní inženýr,

V cíli běhu Opauská míle, 2017, nejstarší účastník

Uvítání účastníků světového kongresu esperantistů v Praze 1996

a to se ve všech kádrových materiálech velmi krásně a užitečně vyjímalo.

Můj životní učitel

Na SPŠ v Opavě jsem se setkal s člověkem, který se pro mě na celý život stal učitelem s velkým U. Byl to Antonín Satke, syn vesnického kováře, promován slávista, pozdější kandidát věd, ale také politický vězeň a přechodně manuální dělník. Byl mým třídním v prvním ročníku. Vycítil můj zájem o historii a také další humanitní obory. Sám totiž kromě své učitelské profese se zabýval dialektologií, speciálně studoval zejména specifika slezských nářečí, o nichž hojně pak publikoval a také se habilitoval. V té době ovšem sbíral pro své práce materiál, chodil po slezských vesnicích, nejvíce na Hlučínsku, které je v tomto směru obzvlášť zajímavé. Vše zaznamenával na magnetofon, což bylo tehdy době poměrně těžké a nesnadno přenosné zavazadlo, takže po jeho nabídce jsem mu pomáhal nejen při nošení přístroje, ale také při zaznamenávání „bajani“ lidových vyprávěčů. Posléze i při sice neodborném, ale objemově rozsáhlém přepisování zaznamenaných textů. V této spolupráci jsme pokračovali i po jeho přechodu ze školství do vědecké sféry. Poctivě jsem tak prošlapal většinu „prajských“ vesnic. Poznal jsem tu mnoho lidí, vesměs starších s nedobrymi zkušenostmi z doby meziválečné a válečné, ale lidí laskavých a ochotných. Díky panu profesorovi jsem pochopil, co je vlastenectví, láska k rodnému kraji, ale také vztah k jazyku a ke kultuře vůbec. Ještě dlouho jsme se v dalším životě intenzivně setkávali a také plodně spolupracovali. Můj vděk jsem pak vyjádřil nad jeho hrobem, kdy jsem na něj, na přání

Projev u hrobu P. Bezručě při vzpomínce na básníka. Festival Bezručova Opava. 2010

rodiny, zavzpomínal. Stát se mu v životě odvděčil sedmi-letým vězením ve vykonstruovaném procesu. Naštěstí byl po asi dvouletém věznění propuštěn, nedlouho pracoval jako stavební dělník a po následné rehabilitaci se mohl vrátit do vědecké práce, kde vykonal ještě mnoho dobrého pro náš národ.

Esperanto

Někdy krátce před rokem 1948, našel můj bratr odznak s malou zelenou hvězdičkou. V domnění, že je to sportovní odznak připnul si jej do klopky saka. Při jedné cestě do školy jej ve vlaku oslovil neznámý člověk cizí řečí. Bratr se divil stejně jako jeho spolucestující – vždyť má přece esperantský odznak. Vysvětlil mu, co to esperanto je a k čemu slouží. Bratrovi se to hned zalíbilo, protože byl dost romantický, tak se v Ostravě pídlil po možnostech naučit se jazyku. Začal se jím zabývat a v kurzu došel k závěru, že při výuce nejvíce prospívá živá debata, tak mě přiměl k tomu, že se doma musím učit s ním. Jako vždy jsem svého bratra respektoval, louskal jsem slovíčka a věty a dost brzo jsme spolu vedli jednoduchou konverzaci. Brzo mě bratr začal vodit i na schůzky esperantistů, kteří se setkávali v několika klubech. Jak obvykle činím, pustil jsem se do esperanta s velkou vervou a dopracoval jsem se slušných výsledků. Po vzniku organizovaného spolku jsem byl trvale jeho členem, později i jeho vedení, od člena výboru, přes místopředsedu až po předsedu celostátního svazu, což ale bylo po revoluci, protože jsem neměl patřičnou politickou příslušnost. Silně na mě také zapůsobila moje první účast na světovém kongresu esperantistů, který byl v Sofii v roce 1963. To pestré společenství národů,

snadné společné dorozumění a vůbec nádherné duchovní prostředí, to bylo pro mě zcela nezapomenutelné. Zúčastnil jsem se nakonec ještě více jak další desítky těchto setkání, která pro mě nakonec vyvrcholila v roce 1996, kdy jsem prosadil ve výboru mezinárodního esperantského svazu se sídlem v Rotterdamu, kde jsem od roku 1987 zastupoval české esperantisty, konání kongresu v Praze. Téměř tři tisíce účastníků zabydlo na celý týden pražský Palác kultury. Ve funkci předsedy organizačního výboru jsem sice byl v trvalé permanenci při řešení různých i dost komplikovaných problémů, ale splnil si mi cíl, který se mi zrodil v hlavě už při kongresu v Sofii. Esperanto je stále v popředí mých zájmů, byť je vlivem angličtiny odsunuto poněkud na vedlejší kolej, jeho vznešená idea je inspirující stále.

Bavím se i jinak

Jsem již téměř na konci života, ale nezracím své zájmy. Není to jen esperanto, ale i divadlo, literatura a speciálně dílo P. Bezruče a K. H. Máchy, o nichž jsem vyprodukoval ne jeden poznatek a uveřejnil v českém i esperantském tisku. Také mě drží cestování, hlavně turistika, kde se počítám mezi značkaře a značím trasy pro putovníky v našem okrese. Také vzklíčilo semínko zasazené mým učitelem A. Satkem, což se projevilo mimo jiné i dvojím vzkříšením Matice slezské, nejprve v roce 1968 a po jejím normalizačním rozpuštění znovu v roce 1989, na němž jsem se aktivně podílel a řadu let také vedl.

Mé ohlédnutí

Dnes už jsem tak říkajíc ve „funkcionářském důchodu“, své funkce jsem předal mladší generaci a spíše se jen

ohlížím, zda pokračuji v tom, čím jsem začal nebo co jsem vyvolal. Ne všude tomu tak je, ale to je již jiná kapitola. A také se dívám zpátky, jak jsem obstál při plnění morálního axiomu mé maminky. Nikdy jsem nikomu nic neukradl, alespoň si na nic nevzpomínám. S tím lhaním je to složitější, někdy jsem pravdu poněkud zamlžoval. Například při normalizačním kádrování, kdy jsem zprvu uvažoval zalhat na otázku, zda mám příbuzné v zahraničí. Šlo o rodinu mé ženy, je původem Němka po rodičích, místě a doby narození – jak jinak, když je z dříve poněmčeného Slezska, celé její velmi početné příbuzenstvo bylo po válce odsunuto a nyní je roztroušeno po valné části Německa. Samozřejmě jsme s příbuznými udržovali jakýkoliv možný styk. Vyřešil jsem to prohlášením, že příbuzenstvo je moje soukromá záležitost a nikomu do toho nic není, ani straně. Po připočtení této pravdy k některým mým dalším aktivitám v době „pražského jara“ jsem musel opustit školu, kde jsem několik let pracoval jako učitel ve škole, na níž jsem kdysi studoval. Vrátil jsem se do fabriky, kde jsem pracoval již před svým učitelováním a nikdy jsem toho nelitoval. Mám ale problém s tím zdravením. Starší, které mám uctivě zdravít, už kolem sebe skoro nevidím, moji vrstevníci kvapem odpadávají, takže ani to „Nazdar“ nemohu často používat, a tak jen občas zdravím ženy mladší, jak se sluší, ovšem tak, abych zase nebyl v podezření, že se zajímám o mladistvé. Věřím, že jsem u maminky obstál. Snad se to brzy dovím, až budu mimo tento svět.

Omlouvám se všem, kterým jsem zabral čas mým povídáním.

Text a foto Vlastimil Kočvara

Zimní turistická vycházka. 2018

S maminkou, Ostrava 1976